https://doi.org/10.32849/2409-9201.2025.25.13

УДК

ЩОДО КАТЕГОРІЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОЦІНЮВАННІ КАНДИДАТІВ ДО СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ УКРАЇНИ - НА ПРИКЛАДІ ДОБОРУ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Віталій МАХІНЧУК

доктор юридичних наук, професор,
заступник директора

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

UDC

REGARDING THE CATEGORY OF INTEGRITY IN THE EVALUATION OF CANDIDATES FOR THE JUDICIAL CORPS OF UKRAINE - ON THE EXAMPLE OF SELECTION FOR THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE

Vitaliy MAKHINCHUK

Doctor of Law, Professor,
Deputy Director

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0000-0003-4360-0287

В українській правовій доктрині, з 2006 року з'явився термін «доброчесність». Останній, протягом майже 20 років свого існування в законодавстві України зазнав суттєвих трансформацій; він пройшов шлях від певного гасла у роботі державних органів і їх діяльності до принципу і вимоги до відповідних кандидатів на посаду суддівського корпусу.

Особливої уваги поняття «доброчесність» набуло у контексті боротьби з корупцією в Україні, зокрема вимога щодо доброчесності з'явилась у Конституції України (ст. 127) в 2016 році.

На сьогодні принцип доброчесності набуває все ширшого поширення в законодавстві України і автор присвячує цю статтю проблемним аспектам, які виникли в результаті оцінювання відповідних кандидатів на посаду судді Конституційного суду України саме крізь призму аналізу останніх на доброчесність.

Автор присвячує увагу розгляду таких ключових понять доброчесності, таких як компоненти доброчесності, детально аналізуючи кожну з них.

У статті також розкриваються проблемні питання, які пов'язані з визна-

In Ukrainian legal doctrine, the term "integrity" has appeared since 2006. The latter, over the almost 20 years of its existence in the legislation of Ukraine, has undergone significant transformations; it has gone from a certain slogan in the work of state bodies and their activities to the principle and requirement for appropriate candidates for the position of the judicial corps.

The concept of "integrity" has gained particular attention in the context of the fight against corruption in Ukraine, in particular, the requirement for integrity appeared in the Constitution of Ukraine (Article 127) in 2016.

Today, the principle of integrity is becoming increasingly widespread in the legislation of Ukraine and the author devotes this article to the problematic aspects that arose as a result of evaluating appropriate candidates for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine precisely through the prism of analyzing the latter for integrity.

The author devotes attention to considering such key concepts of integrity as the components of integrity, analyzing each of them in detail. The article also reveals problematic issues related to determining

ченням кола близьких родичів, які можуть бути об'єктами дослідження при вивченні кандидатури кандидата.

Окрему увагу автором приділено питанню темпоральних меж проведення та здійснення оцінки доброчесності конкретного кандидата на посаду судді Конституційного суду України. Звертається увагу на необхідність врахування при оцінюванні кандидатів відповідних реалій суспільного буття з урахуванням особливостей, викликаних національними, історичними, релігійними та іншими характеристиками.

Ключові слова: доброчесність, академічна доброчесність, близькі родичі, корупція, етичні норми, компоненти оцінки доброчесності

the circle of close relatives who may be objects of research when studying a candidate's candidacy.

The author pays special attention to the issue of temporal boundaries for conducting and assessing the integrity of a specific candidate for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine. Attention is drawn to the need to take into account the relevant realities of social life when assessing candidates, taking into account the peculiarities caused by national, historical, religious and other characteristics.

Keywords: integrity, academic integrity, close relatives, corruption, ethical norms, components of integrity assessment

1. Термін доброчесність та її визначення за законодавством України. Вперше термін доброчесність було вжите в законодавстві України в Указі Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» [1], проте станом на 1998 рік, відповідний указ не розкривав змісту цього принципу, а лише згадувався як певний принцип, відповідно до якого необхідно було здійснювати реформування органів державної виконавчої влади.

Належне вживання терміну «доброчесність» вперше було здійснене в Указі Президента України від 11.09.06 № 742/2006 «Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» [2], заходи на реалізацію та імплементацію яких були передбачені в Розпорядження Кабінету міністрів України від 15 серпня 2007 р. № 657-Р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» та державної антикорупційної політики на період до 2011 року» [3].

Проте, на тому історичному етапі розвитку правового поля України, зазначений термін вживався у розумінні певної мети та стану, до якого мала б прагнути та відповідати певна система (правова, судова, юридична і та ін.).

Проте, поступово з розвитком цієї категорії змінилось і саме ставлення та сприйняття останньої; від розуміння мети, до якої прагне відповідна система, доброчесність перетворилась на вимогу до суб'єктів, які бажають бути учасниками цієї системи, зокрема, і судді різних юрисдикцій.

Саме в Законі України «Про державну службу» від 1993 року в 2011 році були внесені відповідні зміни та доповнення, згідно з якими, одним із принципів державної служби було названо доброчесність, не розкриваючи зміст останнього [4].

У 2015 році визначення «доброчесність» набуло нового значення та звучання у новому Законі України «Про державну службу» (№889-VIII) [5]. Відповідно до останнього, у ст.4 зазначеного закону - принципи державної служби – принцип доброчесності розкривається як «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень». Це був перший нормативний акт в Україні, який закріпив легальне визначення принципу доброчесності і дав його легальне визначення. Проте, можна стверджувати, що за великим рахунком на той час, зазначене положення не мало прямої дії і багатьма сприймалося більше як декларативне гасло. Проте, подальша практика довела зворотнє і визначила, по суті, центральне та визначальне місце цього принципу у доборі кандидатів на державну службу, зокрема, і до

суддівського корпусу. Розвиток цього принципу спостерігався не тільки в Україні. Зокрема, у той час (2015 році) чеська неурядова організація, яка працює над просуванням верховенства права, CEELI визначила доброчесність як «внутрішню рису людини, за якої вона діє відповідно до певних принципів та цінностей, не йдучи на компроміси ні на роботі, ні у приватному житті» [6]. Також спостерігалася міжнародна увага до цього принципу. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку, що об'єднує 35 найрозвиненіших країн, радять країнам впроваджувати та розвивати доброчесність не тільки на державній службі, але й на рівні усього суспільства. Для цього потрібні три ключові складові:

1. наявність системи для зменшення можливостей корупційної поведінки;
2. зміна культури, щоб зробити корупцію неприйнятною у суспільстві;
3. донести до людей важливість відповідальності за свої дії [6].

Проте, слід констатувати той факт, що на сьогодні, зі спливом майже 20 років з моменту появи терміну «доброчесність», чинне законодавство так і не містить дефініції цього терміну. Дефініції, яка дасть належне змістовне тлумачення цього терміну. Багато в чому це пов'язано з тим, що за своїм походженням вона сягає саме морально-етичних цінностей та категорій, і є досить персоніфікованою для сприйняття. Слід погодитись з думкою Рядінської В.О. та Карпушової О.В., одним із факторів, що вплинули на гальмування законодавчої ініціативи у цьому аспекті, стала неоднозначність поняття «доброчесність», яка фактично є філософською та морально-етичною категорією, яка до того ж не має однозначного визначення» [7; 46]. Деякі автори розглядають принцип доброчесності як загальний морально-правовий принцип або принцип природного права [8; С. 23]

Тож на сьогодні, слід констатувати і погодитись з тим, що не зважаючи на досить широке застосування доброчесності і як принципу, і як вимоги (атрибуту) до державного службовця, нормативне визначення останніх відсутнє. Багато в чому це залежить саме від морально-етичного походження цієї категорії, відповідно і сприйняття її є досить особистим. Відповідно, вимагається певний алгоритм (методологія) щодо визначення доброчесності тієї чи іншої кандидатури, зокрема, і на посаду судді Конституційного суду України.

2. Складові елементи оцінювання категорії доброчесності.

Як було вже зазначено, термін доброчесність має морально-етичне походження, а, відповідно, потребує належних категорій для оцінки.

Зокрема, у своїй роботі Дорадча група експертів використовує Методологію оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права [9].

Остання включає до себе наступні компоненти, визначення який є необхідним для доброчесності певного кандидата.

Зокрема, мова йде про такі компоненти:

1. Незалежність - самостійність у прийнятті рішень, здатність ухвалювати рішення в умовах тиску, що може здійснюватися в різних формах.

2. Чесність - правдивість у професійній діяльності і повсякденному житті

3. Неупередженість - відсутність негативної або позитивної думки, заздалегідь сформованої суб'єктивної думки, відношення; проти кого, чого-небудь, здатність ухвалювати безсторонні, справедливі, об'єктивні рішення попри наявність симпатій, антипатій, суспільної думки;

4. Сумлінність - старанне, ретельне і відповідальне виконання своїх обов'язків, що свідчить про добросовісність професійної діяльності особи.

5. Непідкупність - здатність бути стійким та безкорисливим у протидії матеріальному та іншим формам впливу під час прийняття рішень.

Метою цієї статті є спроба проаналізувати практику застосування компонентів доброчесності у практиці роботи Дорадчої групи експертів при оцінюванні кандидатів на посаду судді Конституційного суду України. Насамперед, ціллю, яку ставить перед собою автор, полягає у тому, аби показати, що під час оцінювання доброчесності Дорадчою групою

експертів застосовуються складові, які також мають оціночний характер і за своєю природою є морально-етичним інструментарієм.

Такий підхід до оцінювання доброчесності є більш розширеним трактуванням легітиміського визначення доброчесності і виходить за межі суто нормативіського підходу .

3. Аналіз практики роботи Дорадчої групи експертів щодо оцінювання кандидатів на предмет доброчесності.

Дорадча група експертів була створена у листопаді 2023 року, відповідно до реалізацій змін та доповнень до Закону України «Про Конституційний суд» [10]. Не вдаючись до детального аналізу роботи Дорадчої групи експертів за строк більше одного року, слід зазначити один досить показовий і цікавий факт. За більше одного року роботи Дорадчої групи експертів проведено співбесіди з 44 кандидатами (із 109) поданих заявок кандидатами), з них було допущена до наступного етапу складання кваліфікаційних іспитів лише 36.

Тобто, загалом 87% всіх кандидатів не змогли подолати (включаючи і тих, хто добровільно знімали свої кандидатури) перший етап, а саме співбесіду на доброчесність. При цьому, слід зауважити, що Добір кандидата на посаду судді Конституційного суду України проходить в 2 етапи: оцінка доброчесності кандидатів - перший етап, та оцінка професійних навиків кандидатів - другий.

Тож, навіть сама структура оцінювання кандидатів побудована таким чином, що саме оцінка доброчесності кандидата є первинним перед оцінюванням його професійних знань, тож саме питання доброчесності тієї чи іншої кандидатури має визначальне (наріжне) значення порівняно з професійними навичками, і саме такий підхід визначальний.

Отже, питання доброчесності є вкрай актуальним і важливим для відбору кандидатів на посаду судді Конституційного суду України.

4. Практичні зауваження та рекомендації щодо часових меж (лімітованості) періоду оцінювання категорії доброчесності.

Сама робота Дорадчої групи експертів регламентовано відповідним положенням [11]. Проте, це Положення не визначає часових меж щодо дослідження кандидатів на предмет доброчесності. Зазначене положення міститься у самому законі про Конституційний суд [12]. У п. 1 ст. 108 зазначеного закону встановлено межі щодо оцінювання одного кандидата у строк не більше 4 місяців з моменту отримання всіх документів на кандидата від суб'єктів призначення; інших часових меж стосовно перевірки кандидатів на доброчесність не визначено. Відповідно, на практиці оцінення кандидата у самому періоді оцінювання на предмет доброчесності немає відповідних нормативів та меж.

Такий підхід видається не досить обґрунтованим з огляду на наступне.

Зокрема, треба порушити питання щодо строків, у межах яких перевіряється і встановлюється доброчесніть / недоброчесність певного кандидата. Це питання логічно постає з огляду на наступне. До прикладу, питання притягнення до будь-якої відповідальності (дисциплінарної, адміністративної, цивільної тощо) чітко визначено чинним законодавством і складає відповідний строк. Зокрема, самим суворим є строк у площині кримінального права і складає до 15 років від дня вчинення відповідного злочину.

Проте, у випадку щодо питання визначення доброчесності – будь-які часові рамки відсутні. З одного боку, не видається допустимим, з огляду на відповідну м'яку санкцію у вигляді визнання недоброчесним - не допуск до професійного оцінювання, з іншого боку постає питання чи відповідає таке безмежне трактування та безстрокове оцінювання доброчесні принципу розумності та обґрунтованості. Автору видається, що певні часові ліміти мають існувати та застосовуватись у практиці оцінювання доброчесності. Недаремно було зроблено перед цим певне корелювання із строками притягнення до кримінальної відповідальності, адже навіть найсуворіші у розумінні відповідних санкцій (зокрема, позбавлення волі як покарання) виходить із максимально можливого терміну у 15 років з дня вчинення відповідного злочину, що зазначено у ст. 63 та 64 Кримінального кодексу України [13].

Відомим експертом з питань оцінювання статків, Тільман Хооп (Tilman Hoope) пропонує термін оцінювання (перевірки) доброчесності у межах до 20 років [14]. Проте, з огляду на карколомну зміну суспільного буття нашої країни протягом останніх 35-40 років, автор підтримує тезу щодо необхідності обмеження строку оцінювання доброчесності кандидата строком у 15 років, за умови недопущення кандидатом таких вчинків (бездіяльності), які є несумісними з поняттям доброчесності. Адже, не можна розширювати межі (строки) дослідження доброчесності кандидатів, які є аналогічними чи є навіть більшими від строків притягнення до відповідальності на вчинення тяжких злочинів. Ст. 49 Кримінального кодексу України визначає межі притягнення до кримінальної відповідальності у зв'язку закінченням строків давності. Зокрема, найбільш суворі строки у 15 років - з дня вчинення особливо тяжкого злочину [13]. При цьому видається недоречним проведення певних паралелей між положенням ч.5 ст. 49 Кримінального кодексу України щодо не застосування давності притягнення до кримінальної відповідальності у разі вчинення певних злочинів проти миру та безпеки. У цьому випадку необхідно брати до увагу суспільну небезпеку та її значення.

5. Висновки до практичного застосування та методології оцінювання доброчесності.

Практика діяльності Дорадчої групи експертів за більш, ніж рік роботи і оцінки більше 100 кандидатів, показує, що основним інструментом оцінювання доброчесності кандидата є відповідна методологія [9], яка, в своє чергу, була розроблена саме для здійснення відбору відповідних кандидатів на посаду судді Конституційного суду України.

На сьогоднішній день, відповідні положення щодо оцінок компонентів доброчесності існують і в інших подібних органах (Етична рада; Громадська рада доброчесності та ін.), застосовують відповідні методики щодо оцінювання доброчесності. Виходячи з того, що така оцінка є досить новим явищем у нашому суспільстві, звісно, виникають певні дорікання як на саму методику, так і щодо відповідних членів цих органів [15], [16]. Проте, слід продовжувати використання наявних методик, за відсутності інших альтернатив. До таких висновків наштовхує і остання статистика роботи Дорадчої групи експертів. Так, за весь період роботи останньої на конкурси від різних суб'єктів призначення подалось 109 кандидатів із загальної кількості кандидатів, з урахуванням осіб, які добровільно знялися з конкурсу (конкурсів від різних суб'єктів призначення). 66 % кандидатів не відповідали вимогам доброчесності, що слід визнати досить значним числом з огляду на вихідні вимоги, які пред'являються до кандидатів на посаду судді Конституційного суду України (ст. 11 закону України «Про Конституційний суд України») [12].

Слід згадати, що за духом відповідних доповнень до закону України «Про Конституційний суд України», висновки Дорадчої групи експертів щодо доброчесності / недоброчесності кандидатів не можуть бути оскаржені у судовому порядку, виходячи з природи самого поняття доброчесності.

Зокрема ст.102 у п. 32 , зазначає, що :

«32. Рішення Дорадчої групи у процесі конкурсного відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду (про оцінювання кандидатів на посаду судді Конституційного Суду за критеріями високих моральних якостей та визнаного рівня компетентності у сфері права) може бути оскаржене в судовому порядку та скасоване виключно з таких підстав:

1) склад Дорадчої групи, який ухвалив відповідне рішення, був неповноважним;

2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Дорадчої групи, які брали участь у його ухваленні;

3) рішення не містить мотивів, з яких Дорадча група дійшла відповідних висновків» [12].

Тобто, процес оскарження висновків є значно обмеженим за підставами оскарження висновків Дорадчої групи. Проте, українська судова практика пішла іншим шляхом, досить широко трактуючи таку підставу як «рішення не містить мотивів». Незважаючи на негативу практику для позивачів та винесені рішення про відмову у визнанні висновків Дорадчої групи експертів незаконними, занепокоєння викликає сам факт наявності такої практики в українському судочинстві.

І саме на це було направлено останнє рішення Великої палати Верховного Суду щодо визначення суб'єкта оскарження відповідних рішень Дорадчої групи експертів, яке має покласти край досить свавільному тлумаченню терміну «мотивів висновку» [17].

6. Значення доброчесності для розвитку судової системи України.

Для правильної оцінки впливу доброчесності на відбір відповідних кандидатів, в тому числі і на посаду судді Конституційного суду України, треба розуміти і усвідомлювати рівень відповідної загрози - у цьому випадку і перш за все, рівень корупції в Україні.

За офіційними даними Індекс сприйняття корупції, зокрема, такого звіту за 2023 рік [18], Україна віднесена до країн з високим ризиком корупційної складової, а відповідно, це безпосередньо впливає і на кандидатів та самі конкурсні процедури щодо добору суддів [19].

Слід нагадати, що під корупцією розуміється - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» [20], наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Відповідно, саме побоювання західних партнерів щодо можливих корупційних ризиків щодо кандидатів на посаду судді Конституційного суду України - лягли в основу формулювання критеріїв щодо доброчесності відповідних кандидатів, які мають бути вкрай відмінними (протилежними) від осіб, пов'язаних з корупцією [19].

7. Категорія «близькі родичі» як визначальна категорія для антикорупційного законодавства

Одним із ключових елементів побудови антикорупційної системи України в цілому та відповідної системи оцінки визначення доброчесності є правильне і коректне розуміння таких категорій, як «близькі родичі» та «члени сім'ї». Зазначене обумовлено тим, що найчастіше корупційні діяння вчиняють за допомогою чи за сприяння саме членів сім'ї та/або близьких родичів, останні виступають суб'єктами оформлення відповідних незаконних (необґрунтованих) активів, різноманітних благ та послуг, які і є результатом прояву вчинення саме корупційних діянь і є свідченням недоброчесної поведінки відповідних суб'єктів.

Зокрема, українське законодавство містить широкий спектр вищезазначених визначень, проте базовими є Сімейний кодекс України [21] та Закон України «Про запобігання корупції» [20].

Так, останній, на відміну від Сімейного кодексу України, містить розширене тлумачення поняття «близькі родичі», зокрема, він зазначає, що близькі особи - особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, а також - незалежно від зазначених умов - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням згаданого суб'єкта [20].

Досить розширене тлумачення поняття «близькі родичі» направлене на запобігання корупції, під якою розуміється «Корупція» - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою

схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей; Члени сім’ї - особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, у тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов’язані спільним побутом, мають взаємні права та обов’язки (крім осіб, взаємні права та обов’язки яких не мають характеру сімейних, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюб) [20].

За ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України, сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, які є споріднені щодо близьких стосунків: а) родинними відносинами (рідство) , б)шлюбними (чоловік / дружина), в) сімейними (проживання спільно сім’єю без реєстрації шлюбними відносин) [21]. Така розгалужена система відносин між особами за антикорупційним законодавством, викликана самим характером корупційних діянь. Мова йде про те, що зловживаючи своїми правами і вчиняючи певне корупційне діяння, особа природньо намагається, не викриваючи себе, оформити відповідні права на близьких / споріднених до себе людей. У цьому випадку довіра відіграє таку ж роль, як і безпека відповідних дій.

8. Академічна доброчесність та її значення

Згідно з законом України «Про освіту», академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил провадження освітньої (освітньо-творчої) та наукової (науково-технічної) діяльності, які є обов’язковими для всіх учасників (суб’єктів) такої діяльності та мають на меті забезпечувати довіру до результатів навчання, творчості, науково-дослідної діяльності [22].

Слід зазначити, що на сьогодні запровадження категорії академічної доброчесності слід розглядати, як певну складову принципу доброчесності, його розвиток в сфері науки та освіти. В проекті закону «Про академічну доброчесність» [23] зазначено, що академічна доброчесність визнається засадничою цінністю, на якій мають ґрунтуватися стосунки в академічному середовищі, тобто мова йде про певне специфічне середовище з відповідними вимогами. У випадку з академічною доброчесністю визначальним фактором, на думку автора, щодо необхідності впровадження такої категорії став науково-технічний прогрес та відповідні технічні можливості, які з’явилися у сфері можливостей копіювання та компеляції відповідних текстових джерел та носіїв.

Тож, не акцентуючи увагу на розвитку саме академічної доброчесності, слід зазначити, що остання є важливою складовою на предмет оцінки доброчесності певного кандидата в цілому, зокрема, через оцінки його академічної доброчесності, якщо така має місце.

Висновки:

1. Доброчесність - це відносно сучасна морально-етична оціночна категорія, яка покликана характеризувати певну особу з боку оцінки її дій та поведінки на відповідність морально-етичним цінностям.

2. Така оцінка (морально-етична) притаманна певному, досить високому, розвитку суспільства та наявності відповідної кількості носіїв, які поділяють ці цінності, добровільно погоджуються дотримуватись їх.

3. Щодо етимології самого терміну та його значення, слід зазначити, що у словнику Б. Грінченка 1907-1910 років, такий термін взагалі відсутній. Наводиться лише наближений термін - (прикметник) - доброчинний, який трактується як благодальний, іншими словами, такий, що є притаманний Богові [24; С. 400]. Тобто, акцент і сам зміст терміну «доброчесність» мав дещо інший зміст. Більш пізній Універсальний словник українською мови [25; С. 379] також не містить такого терміну, послуговуючись лиш прикметником доброчинний - тобто такий, який приносить користь. Як видно із словників попередніх років, на сьогодні цей термін набув значно більш глибоко змісту, характеризуючи певну особу зі сторони морально-етичних цінностей (чинників), окрема, доброчесність, як професійної характеристики особи - претендента на певну посаду в системі управління чи системі судоустрою.

4. Оцінка доброчесності виходить за межі суто юридичних норм та має своє підґрунтя морально-етичних норм та моральні засади суспільства [26].

5. Практика оцінки певних кандидатів на відповідність вимогам доброчесності показує необхідність застосування (використання) темпоральних меж (періодів застосування останніх) і неможливості застосування останньої без обмеження строків визнання недоброчесним. Вочевидь, мусить бути межа та граничний строк (період) оцінки поведінки відповідного суб'єкта та кандидата на певну посаду, інакше цей процес стає безконтрольним та майже безмежним щодо граничних строків.

6. На сьогодні, практика роботи дорадчих груп з оцінки доброчесності також вказує на необхідність більш чіткого визначення кола родичів та/або близьких осіб, оскільки безмежне трактування «родинних» стосунків може призвести до порушення конфіденційності осіб, які попадають в родинні відносини певного рідства з кандидатом на посаду судді Конституційного суду України.

7. Поступово відбувається зміна трактування самого поняття «доброчесність». З 2006 року, розуміння доброчесності як певного стану адекватного середовища (середовища суддівського, середовища правового) до розуміння доброчесності, як визначальної характеристики певної особи, яка має намір здійснювати свої повноваження у певній сфері (судочинство).

8. Доброчесність в Україні, від початку розглядалась і зараз розглядається як антипод корупції. Виключно доброчесні фахівці можуть боротися та долати корупцію і її прояви у відповідних сферах суспільного буття, зокрема, і в сфері судочинства.

9. Відповідні обмеження процедури визначення доброчесності за колом рідства, що обмежене поняттям «близькі родичі» призводить до необхідності обмеження темпорального компоненту, зокрема, слушним слід визнати пропозицію щодо обмеження дослідження історії життя кандидата 20-річним строком.

10. Оцінка доброчесності має здійснюватися з обов'язковим урахування національно-етнічних, культурних та релігійних особливостей певної країни. Зокрема, щодо України не зрозумілими за своїми характеристиками та традиціями є поняття «кум», «придане», «хрещена», «хрещений батько», забезпечення батьками та родичами тривалий час грошима молоду родину. Врахування таких національних традицій, породжених відповідними історичними коренями є важливим для адекватної та належної оцінки доброчесності особи, в контексті відповідних історичних реалій певного суспільного буття.

11. Найбільш складним видається питання щодо темпоральних меж перевірки доброчесності кандидата. За принципом обмеження ступенів рідства (за таким аналогом) видається доречним і правильним запровадити часові обмеження на оцінку доброчесності судді, зокрема і на посаду судді Конституційного суду України. Автор вважає, що таким лімітованим строком має бути термін у 20 років, адже такий термін визначає одне покоління, та відповідні притаманні ознаки соціально-економічного буття притаманному тому періоду часу. Адже, складно порівняти соціальні-економічні фактори, наприклад трьох поколінь: 1970-1990, 1990-2010, 2010- 2030 у майбутньому.

Зокрема, покоління можна ідентифікувати, якщо воно відповідає трьом критеріям. По-перше, представники одного покоління поділяють одну історичну епоху: вони стикаються з однаковими ключовими історичними подіями і соціальними віяннями, перебуваючи на тих же життєвих фазах. По-друге, вони поділяють певні загальні переконання і моделі поведінки. По-третє, знаючи про досвід і особливості, які вони поділяють зі своїми ровесниками, представники одного покоління також поділятимуть і почуття приналежності до цього покоління. Зокрема, про це йдеться у Штраус і Гоув, які вперше заговорили про теорію в 1991 році, коли вийшла їх спільна книга «Покоління»(«Generations») [27]. Відповідно, такі часові межі щодо оцінки доброчесності є вкрай важливими для оцінки тих чи інших історичних фактів щодо конкретних конкурсантів.

Практика роботи Дорадчої групи експертів показує певні складнощі у розумінні та усвідомленні певних фактів минулої епохи, як щодо навчання у вузах, отримання другої

освіти та роль і значення останніх на певному етапі. Зокрема, яскравими прикладами українських реалій останніх десятиліть є питання щодо продажу певних активів за балансовою вартістю з відповідною базою оподаткування, а не ринковою оцінкою.

Однак, оцінювання таких питань, без врахування історичних культурних та національних реалій не призведе до належної та вірної оцінки доброчесності кандидатів .

Посилання:

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 року №810/98. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text (дата звернення: 15.02.2025 р.)
2. Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності : Указ Президента України від 11.09.06 №742/2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006#Text (дата звернення: 15.02.2025 р., Втрата чинності від 27.10.2011)
3. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» та державної антикорупційної політики на період до 2011 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 15 серпня 2007 р. №657-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/657-2007-%D1%80#Text (дата звернення: 15.02.2025 р., Втрата чинності від 11.11.2011)
4. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року №3723-XII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4050-17#Text (дата звернення: 15.02.2025 р., Втрата чинності від 31.12.2015)
5. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Верхлвна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення: 15.02.2025 р.)
6. Доброчесність: поняття, складові та історія. Офіс доброчесності НАЗК: веб-сайт. URL: https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/ dobrochesnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya (дата звернення: 15.02.2025 р.)
7. Рядінська В.О., Карпушова О.В. Правові проблеми визначення доброчесності як правової категорії в Україні / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», випуск 65. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2021. С. 43-50
8. Шульженко Ф.П., Шаркова І.М., Гайдулін О.О. Морально-правові принципи доброчесності та добросовісності : ґенеза та падаригма сучасної рецепції : моногафія. Київ, 2024. 428 с.
9. Методологія оцінювання моральних якостей і рівня компетентності у сфері права, затвердженої Протоколом № 2 засідання Дорадчої групи експертів від 04.12.2023 року. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/protokol_no_2_vid_04.12.2023.pdf (дата звернення: 15.02.2025 р.)
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України : Закон України від 27 липня 2023 року № 3277-IX. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3277-20#n44 (дата звернення: 15.02.2025 р.)
11. Положення про Дорадчу групу експертів, затвердженого Протоколом № 1 засідання Дорадчої групи експертів від 12.11.2023 року. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/2024_06_polozhennya_pro_dge_zminy_final.pdf (дата звернення: 15.02.2025 р.)
12. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text (дата звернення: 15.02.2025 р.)
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n210 (дата звернення: 15.02.2025 р.)
14. Hoppe, Tilman: Money Talks: The ECtHR is Getting Rid of Corrupt Judges, VerfBlog, 2021/3/05, https://verfassungsblog.de/money-talks/, DOI: 10.17176/20210305-154025-0 (дата звернення: 15.02.2025)
15. Копиленко О. «Моральне божевілля» трибуналу Святої інквізиції : блог. Веб-сайт «Судово-юридична газета». URL: https://sud.ua/uk/news/blog/322675-moralnoe-bezumie-tribunala-svyatoy-inkvizitsii (дата звернення: 15.02.2025 р.)
16. Отрош І.Чи була судова реформа в Україні успішною до припинення фінансування USAID : блог. Веб-сайт «Судово-юридична газета». URL: https://sud.ua/uk/news/blog/323146-byla-li-sudebnaya-reforma-v-ukraine-uspeshnoy-do-prekrascheniya-finansirovaniya-usaid (дата звернення: 15.02.2025 р.)
17. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 400/6254/24 (провадження № 11-6 заі 25). URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/apel_zrazk_spravi_vs_vp/2025_01_23_400_6254_24 (дата звернення: 15.02.2025 р.)
18. Індекс сприйняття корупції — 2023 та дослідження, на основі яких він розрахований. Веб-сайт Corruption Perceptions Index. URL: https://cpi.ti-ukraine.org/2023/# (дата звернення: 15.02.2025 р.)

19.Жернаков М. Венеційка щодо КСУ: потрібна серйозна реформа, суддів мають вибирати міжнародні експерти і громадськість. Веб-сайт «Фундація DEJURE». URL: https://dejure.foundation/k25edeu681-venetsika-schodo-ksu-potrbna-seriozna-re/ (дата звернення: 15.02.2025 р.)

20.Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 15.02.2025 р.)

21.Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text (дата звернення: 15.02.2025 р.)

22.Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv/paran7#n7 (дата звернення: 15.02.2025 р.)

23.Про академічну доброчесність : Проект закону України від 08.01.2024 № 10392. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji10516a?an=2 (дата звернення: 15.02.2025 р.)

24.Словарь української мови. Том 1: А-Ж / Зібрала редакція журнала «Кіевская Старина»; Упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Гринченко. Київ: Друкарня Акційного Товариства Н. Т. Корчак-Новицького у Київі, 1907. 494 с.

25.Куньч З.Й. Універсальний словник української мови. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2005. – 848 с.

26.Махінчук В.М. Моральні засади суспільства як один із чинників цивільного законодавства та критеріїв визначення меж здійснення особистих немайнових прав / Еволюція цивільного законодавства : проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 29-30 квітня 2004 р., Харків. – Київ : Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва, НДІ інтелектуальної власності, Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 2004. С. 258-272.

27.William Strauss, Neil Howe. Generations :The History of America’ s Future, 1584 to 2069. 1991. URL: https://archive.org/stream/GenerationsTheHistoryOfAmericasFuture1584To2069ByWilliamStraussNeilHowe/Generations+The+History+of+America%27s+Future%2C+1584+to+2069+by+William+Strauss+%26+Neil+Howe_djvu.txt (дата звернення: 15.02.2025 р.).

Статтю було подано	14.03.2025	The article was submitted
Статтю було прийнято	15.04.2025	The article was accepted